

Külföldi magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok címjegyzéke és adattára 1945-1970. I. Szomszédos szocialista országok. Összeáll. Kemény G. Gábor. Bp. 1974. OSZK, Házi soksz. 268 p.

Az utóbbi években örvedetesen megnövekedett a hazai sajtó történetével foglalkozó kiadványok száma. Gondoljunk csak a Magyar Újságírók Szövetségének és a MTA Irodalomtudományi Intézetének együttműködésében készülő sajtótörténeti szintézis előtanulmányaiként megjelent bibliográfiára és tanulmánykötetekre, vagy a Petőfi Irodalmi Múzeum bibliográfiai füzetek-sorozatának sajtóbibliográfiai tagjaira. Az OSZK érdeme, hogy e kutatások tárgykörét kiszélesítve hozzálátott a külföldi magyar nyelvű sajtótermékek regisztrálásához, s ezzel komoly segítséget nyújtott több társadalomtörténeti diszciplína kutatóinak.

E munkálatok eredményeként jelent meg 1972-ben a Külföldi magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok címjegyzéke és adattára 1945-1970 című mű második köteteként Németh Mária szerkesztésében a nem szocialista országok magyar nyelvű sajtójának legfontosabb adatait egybegyűjtő kötet. A most megjelent első kötet a hazánkkal szomszédos szocialista országokban a jelzett időszakban megjelent magyar sajtótermékek jegyzékét tartalmazza. A kötet munkálatait és szerkesztését Kemény G. Gábor végezte.

A kötet két nagy részre tagozódik: a betűrendes címjegyzékre és a mutatókra. Függeléként az 1971-ben indult, új periodikus kiadványok jegyzéke csatlakozik a huszonöt év anyagához.

A Betűrendes címjegyzék 403 hírlapot és folyóiratot sorol fel. Ez a szám - amint erre a szerző a kötet előszavában rámutat - a vizsgált időszak egész külföldi magyar sajtótermésének (1387) több mint egyharmadát reprezentálja, és a hazai termés mutatójával összevetve is tekintélyes mennyiséget képvisel, bizonyítva a szomszédos szocialista országok magyar nemzetiségű állampolgárainak élénk szellemi életét. A címjegyzékben a sorszámmal ellátott leírások a szokásos adatokat tartalmazzák; gondosan utal Kemény a periodikumoknál olyan gyakori címváltozásokra, a mellékletekre és melléklapokra, a vizsgált területre jellemző két sőt többnyelvűségre. Az utóbbi esetben a leírás a kiadványon szereplő cím alatt, sorszámmal ellátott tételként szerepel, a más nyelvű cím pedig sorszám nélkül, mint utalás. Ha a leírt kiadvány megtalálható az OSZK állományában, a szerző megadja hírlaptári jelzetét is.

A kiadvány nagyobbik részét (95-258. l.) a mutatók teszik ki, amelyek országok, megjelenési helyek és laptípusok szerint tárják fel a címanyagot ökonomikusan, rövidített címléírásokkal, s ezzel nagymértékben növelik a jegyzék használhatóságát.

Az országok szerinti mutató tételei sajnálatos módon nem kaptak sorszámot, pedig e mennyiségi mutatók érdekes összehasonlításához adtak volna lehe-

tőséget. Ha megszámloljuk, melyik szomszédos országban hány magyar nyelvű sajtótermék jelent meg az elmúlt negyedszázadban a következő adatokat kapjuk: Csehszlovákia - 91, Jugoszlávia - 139, Románia - 143, Szovjet Ukrajna - 29. Itt kell felhívunk a szerző figyelmét arra, hogy következetlenül használja az országneveket. Az elmúlt huszonöt év alatt a szocialista fejlődés szomszédsaink elnevezésében is tükröződött, a köztársaságtól a népköztársaságon át a szocialista köztársaságig. Ezeket a változásokat a mutató címében felsorolni talán felesleges is. Viszont szokatlan és nem szabad soha nem volt országneveket kreálnunk. Egyszerűbb és hibátlan lett volna, ha a szerző a köznyelvben meggyökeresedett rövidebb neveket (Csehszlovákia stb.) használja. A Szovjet Ukrajnában megjelent kiadványok mutatójának címéül a szerző formulája helyett ezt javasoljuk: Szovjet Ukrajna, Kárpátontuli terület.

A megjelenés helye szerinti mutatóban a helység hagyományos magyar neve alatt találjuk meg a kiadvány címét, a mai, másnyelvű névről utalás történik a magyarra.

Az utolsó mutató laptípusok szerint 24 csoportban (az országos lapoktól az élclapokig ill. a pontosan meg nem határozható, vegyes tartalmu "Egyéb"-csoportig) elrendezve közli a cimanyagot. Mintegy függelékként a két ill. többnyelvű kiadványok jegyzéke zárja a mutatók sorát.

Az előszóban az összeállító szerényen állapítja meg, hogy e címjegyzék "nem több és nem más a feltárás gyakorlati céljait szolgáló segédeszköznél"; elegendő adatok híján nem vállalkozhatott a vizsgált periodikumok életében történt változások regisztrálására, hiszen a cimanyag mintegy egy ötödét másodlagos forrásokból merítette.

Aki kézbe veszi e kötetet, rögtön megállapíthatja, hogy létrehozója uttörő munkát végzett: rendkívül hasznos, nélkülözhetetlen eszközt ötvözött egybe a könyvtári tájékoztatás számára, s egyben a további kutató, feltáró és regisztráló munka alapját teremtette meg. Felhívja munkája eddigi eredményeivel az OSZK vezetőit arra, hogy az ilyen jellegű kézikönyvek, kutatási-tájékoztatói segédeszközök létrehozása a nemzeti könyvtár tudományos feladatainak élvonalába tartozik.

Végül e sorok írója, a Gyarapítási Osztály dolgozója e címjegyzéket forgatva a fentiekhez még azt kívánja hozzáfűzni: a Candide zárószavait, amelyekkel Kemény G. Gábor további kutatómunkára szólít fel, a mi osztályunkra így vonatkoznak: megtudjuk e kiadványból, mi mindent kell sürgősen megszerezni az OSZK számára, ha nem akarjuk, hogy a jövő kutatója elmarasztaljon bennünket gondatlanság miatt.

BOR KÁLMÁN